

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10.— K pol leta . . . 5.— " četrta leta . . . 2.50 " posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice pojasnila, poslana razpise služb e plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste če se tiska enkrat 14 h " " dvakrat 12 " " " trikrat 10 " za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativno stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53 160.

Reklamacije so proste poštne.

„Skupno“ delovanje.

Kdaj pridemo do regulacije na Kranjskem? — Tako vprašanje gre sedaj od ust do ust. Najprej je bilo rečeno, da bo deželni zbor sklican takoj po Veliki noči na kratko zasedanje v prvi vrsti v ta namen, da bo mogel popraviti novi šolski zakon, ki je od njega odvisna tudi regulacija učiteljskih plač.

Sedaj pa poroča »Slovenec« (z dne 15. t. m., št. 84), da se snide naš deželni zbor skoro gotovo šele koncem meseca maja ali prve dni meseca junija ter bo zboroval kakih 14 dni.

Pri »Slovincu« že morajo vedeti, kako je s sklicanjem deželnega zbora.

Zakonski načrt je sedaj na Dunaju; tamkaj je tudi spomenica, ki smo jo objavili v velikonočni številki in ki so jo podpisale učit. organizacije, razen »Slovenske Zveze«. Na Dunaju torej sedaj študirajo ta novi zakon. Tamkaj ne dovolijo pod nobenim pogojem, da bi ga predložili cesarju v podpis v taki obliki in vsebini, kakor ga je sprejela večina deželnega zbora. To je tudi čisto jasno. Država ni sedaj vezana na ljudsko šolstvo samo moralno, ampak je vezana tudi materialno; zato ne more odobriti zakona, ki ji jemlje vso pravico, ki je na premožljivih mestih v nasprotju in protislovju z državnim šolskim osnovnim zakonom in prepušča učiteljstvo na milost in nemilost vladajoči stranki. Po tem novem zakonu bi n. pr. lahko spravili učitelja ob službo, ne da bi deželni šolski svet sploh kaj vedel o tem! Take zakone vendar ne morejo dati cesarju v sankcijo!

Kaka je tendenca tega zakona, kažejo izjave gostobesednega dr. Zajca, ki bi vsemu naprednemu učiteljstvu najrajši z enim gibom usmiljene svoje roke zadrgnil vse vratove! Ampak o tem nam ne kaže sedaj govoriti; saj danes že sam dr. Zajec ve, kakor mu je to tudi hudo, da stoji nad njim še višja oblast, ki piše drugačne račune!

Ako bi večina v šolskem odseku in v deželnem zboru poslušala pametne in premišljene, stvarne in objektivne besede in izpreminjevalne predloge poslancev manjšine, jih uvaževala in sprejela ali se pa prej, preden je vrgla zakonski načrt v

zbornico, posvetovala z vlado, bi ne bilo sedaj nič tega čakanja, ampak bi bil zakon že sankcioniran in nove plače vsaj od 1. t. m. že nakazane. Ker pa večina vsega tega ni hotela in ni storila, mora kranjsko učiteljstvo še vedno čakati, kako usodo mu začrta novi zakon in kdaj mu bodo novi prejemki nakazani.

Čujemo govoriti, da se to poslednje zgodi s 1. julijem. Ali je to zahteva vlade, ne vemo. Pravično bi bilo, da se nakazejo plače z veljavnostjo od 1. januarja 1914, ker bo sicer polovico državnih predkazov, namenjenih učiteljstvu, porabljenih v druge namene, tako da bo kranjsko učiteljstvo v tekočem letu prikrajšano na svojem denarju za okroglo 175.000 K. Za naše žalostne razmere ogromna vsota! Ako k temu prištejemo že odtrganih 500.000 K, pridemo do 675.000 K — torej do vsote, ki vpije do neba!...

Kdo je temu kriv, ni težko uganiti: tisti, ki so tak zakon napravili in sprejeli, da ga vlada ne more odobriti.

Od napredne učiteljske in neučiteljske strani je bilo s stvarnim in dostojnim delom storjeno vse, da se ob pravem času odstranijo zapreke sankcije in da učiteljstvo s skupnim delom reši v splošno svojo korist to strogro krušno vprašanje, ki nima (ali bi vsaj ne smelo imeti) s politiko nobenega stika! Žal, da se to ni v polni meri posrečilo! Že tistih par skupnih korakov, kar jih je bilo opravljenih v skupno korist, sedaj kompromitirajo razne izjave v »Slovincu« in »Slovenskem Učitelju« ter protestujejo proti izrabljanju imen, da se morajo zgoraj in spodaj, na levo in desno pomilovalno smejeti stanovski nezavednosti tistega dela kranjskega učiteljstva, ki tudi tedaj ne more premagati svoje političke strasti, kadar gre edino le za ubogi vsakdanji kruh in za najprimitivnejše državljanske pravice!

Na faktično vrednost teh izjav se povrnemo pozneje ter bomo dokazali vse kaj drugega. Za sedaj je samo molk na mestu, ker nečemo prevzeti nase niti najmanjšega odjaja, da smo mi kaj zakrivali in pokvarili! Čudom se pa čudimo, da so stanovski tovariši zmogli tudi kaj takega!

Med te seveda ne štejemo urednika »Slovenskega Učitelja«, kateheta A. Čadeža, ki je najprej sebi dobro postlal, po-

tem pa v svojem listu piše tako nesramno kakor dokazuje ta-le citat iz letošnje 4. štev. imenovanega lista (str. 65.): »Regulacija plač za kranjsko učiteljstvo je sklenjena in — čaka Najvišjega odobrenja. (To je res! Op. ured.) Obmolknili so s svojim priskutnim gobeždanjem tudi nehvaležneži iz nasprotnega tabora, prepričani, da k razmeroma zelo ugodni regulaciji (za katehete! Op. uredn.) niso prav nič pripomogli. Kvečjemu se morda na tilhem mrdajo, ker so se gospodičnam tovarišicam priznale skoraj enaki plačilni prejemki kakor učiteljem...«

Vsi, ki so opazovali naše sodelovanje, morajo priznati, da smo bili daleč stran od vsakega gobeždanja in mrdanja, ker je bilo naše delo popolnoma stvarno in naša zahteva že na letošnjem božičnem zborovanju Slov. dež. učit. društva ponovno izrečena, da gredo učiteljicam enake plače kakor učiteljem. Gobeždanje in mrdanje naj torej urednik »Slovenskega Učitelja« spravi za svoje ogledalo pa naj gre rajši vprašat deželnega glavarja dr. Susteršiča, kako se je o stvarnosti pri tem zakonu sodelujočih naprednih poslancev Reiserja in Gangla izrazil nasproti dr. Trillerju tikoma pred splošno razpravo.

Ako še omenimo, da — računajoč na svojo imuniteto — meče v »Slovenskem Učitelju« (št. 2. in 3., str. 32 in 33) poslanec Jaklič okrog sebe s perfidijo in demagogijo, pa moramo takoj vedeti, kako zgleda to — skupno delovanje za vitalne interese kranjskega učiteljstva!

Vkljub vsem temu imamo zavest, da smo tudi v tem primeru storili svojo stanovsko dolžnost, ki jo bomo izvrševali vse dotlej, da zmaga pravica! Stvar sama pa zahteva, da sedaj o tem več ne govorimo, ampak — delamo!

IVAN KELC:

Ustavoznanstvo.

Izmed vseh preobilih predmetov na ljudski šoli se je menda dosedaj najbolj zanemarjal pouk o ustavoznanstvu, akoravno že ukaz c. kr. deželnega šolskega sveta štajerskega z dne 8. oktobra 1874, št. 5639, zahteva, da se otroci višjih in najvišjih oddelkov seznanijo o dolžnostih

in pravicah državljanov. Ustava je dala avstrijskim narodom v roke mogočna sredstva, da lahko rečemo, da je boljša ali slabša njihova bodočnost v njihovih rokah. Treba je samo, da se teh sredstev poslužujejo pri vsaki priliki, poslužujejo v prav obilni meri. Po zgoraj navedenem je tedaj učiteljeva dolžnost, da v šoli že navaja mladino, da bo v poznejšem življenju v praktičnosti ne samo vedela, kaj ji kot državljanom predpisujejo zakoni kot dolžnosti, nego da se bo tudi popolnoma zavedala svojih pravic. Stori! smo skupno, da smo ljudstvo dovedli do samostalnosti v mišljenju in dejanju, kar je tudi najvišji smoter vsega pouka in za blagotnega narodnega učitelja najblažja uteha in največje plačilo. Lahko z mirno vestjo javimo, da smo storili svojo dolžnost. Drugega plačila učitelji, ki jih celo po izreku starih Rimljanov bogovi črtijo, nimamo itak pričakovati. Ljudstvo bo jelo motriti in spoznavati družabne in druge razmere, jih primerjati s prejšnjimi, nedavno še preteklimi in spoznavši te, bo sodilo obstoječe: kratko rečeno, postalo bo zavednejše. Uvidevši, da v družabnem življenju marsikaj ni tako kakor bi imelo po mnenju naobraženejših biti, bo po polnem pouku spoznalo, da je ljudstvo tega nedostotka krivo samo. In spoznanje pregreška je prvi korak k poboljšanju.

Ako bo ljudstvo zaradi pravičnega pouka dobro poučeno, kako se je godilo svobodnim ljudem da dobe suženstva in kakšne pravice do samoobrambe v potrebnih slučajih ima sedaj, gotovo se ne bodo več slišala med prostim ljudstvom mnogokrat nepremišljena in neresnična jadikovanja, češ, da je bilo nekdanj bolje, nego je sedaj, ter nehala bodo vzdihovanja po nekdanjih »boljših« časih. Le pre-gostokrat poslušamo po prostem, neukem ljudstvu preklinjati gosposke in zakone, samo največkrat zaradi tega, ker dotični ni poznal — ali zaradi svoje trmoglavosti ni hotel spoznati — dolžnosti, ki jih mora izvrševati kot državljan. Prekoračivši zakonite meje ter prišedši zaradi tega do morebiti prav občutne kazni, ne more ali morebiti noče razmer spoznati, da je vseh takšnih nezdod kriva njegova nevednost, oziroma nemarnost in brezbriznost ali celo trmasta samovoljnost. Človek pa,

LISTEK.

Moje potovanje po Švici.

(Dalje.)

Dospeli smo v

Interlacken.

Ta kraj leži prav idilično med gorami sredi dveh jezer — med Thunskim in Brienskim. Drugega tudi tukaj ni kakor kup modernih hotelov. Ne samo zaradi krasne leže, milega podnebja in gorskega zdravega zraka, ampak tudi zaradi prelepe okolice pride semkaj čez poletje obilo tujcev od vseh krajev sveta.

Štejejo jih najvedno vsako leto nad 100.000.

Obiskali smo tudi prav dolgo vas

Lauterbrunnen,

znano po mnogih slapovih, med katerimi je Staubbachfall najimenitnejši. Voda pada čez 300 m visoke skale, toda veter jo v zraku že razprši. Ob solnčnem svitu izgleda slap kakor v zraku plavajoč pajčelan. Kako lep in čaroben mora biti šele v tihi noči ob luninem svitu! Od tod drži železnica na goro Jungfrau, 4093 m visoko,

potem pa je še 73 m peš do vrha. Ob Brienskem jezeru se dvigujejo gore na obeh straneh tako tik obrežja, da za zidanje železnice še prostora ni. Poslužili smo se torej parobroda do Brienza in od tamkaj dalje železnice v Meiringen.

Znamenite soteske Aareschlucht — 1400 m dolge — torej največje na svetu nismo hoteli izpustiti. Ko smo pri blagajnici plačali 1 frank, nam je bil vstop dovoljen. Stene nasprotnih skal se po nekaterih mestih kar dotikajo in so 100—200 m visoke. Spodaj teče Aara, ki je višnjeva kot nebo. Ob robu skal pa tudi skozi predore pridemo na mostičke, s katerih vidimo in občudujemo sotesko. Krasno je, pa tudi mrz nas pretresa, ko stojimo tukaj nad globoko vodo sredi skalnatih sten. Po vsej soteski je napeljana električna luč. Kakor je soteska veličastna podnevi ob zlatem solncu, tako čarobna mora biti ponoči ob električni luči. Da si jo še enkrat ogledamo in dobro vtisnemo v spomin, smo šli po isti poti nazaj.

Reko Aaro, ki reže te mogočne skale in si dela tako krasno pot, smo že večkrat videli na našem potovanju. Prvič, ko smo se peljali iz Schaffenhausena v Bazilejo, pozneje v Berni. Izvira v snežnikih, teče po Hesledolini, skozi Briensko in Thunsko

jezero, skozi glavno mesto in se po dolgem teku izliva v Ren. Ker smo ta dan hoteli priti še v Luzern, smo stopili v vlak, ki nas je ponesel čez Brümg (1004 m). Strma pot drži dolgo časa ob Brienskem jezeru, po katerem smo imeli čaroben razgled. Železnica vozi deloma med, deloma pod visečimi skalami, da je človeku kar tesno pri srcu. Na vrhu je pravi gorski zrak, zato se nahaja ondi tudi zdravilišče. Videli smo pravi planinski svet z Lungernskim in Sarnenskim jezerom.

Kraj Sarnen

je znan iz švicarske zgodovine. Ondi je bival strogi sodnik Beringer Landenberg, ki je bil provzročitelj kmetijskih vojn za staro pravdo in svobodo.

Od postaje Alpnachstad drži vspenjača na Pilatus (2132 m). Od tukaj vidimo na desni strani Vierwaldstädtsko ali Štirikantonsko jezero.

Ob četrti uri popoldan smo dospeli v

Luzern.

Takoj smo si ogledali mesto, ki šteje 40.000 prebivalcev in leži prav slikovito na iztoku reke Reuss iz Štirikantonskega jezera sredi hribov in gričev. Čez reko drži osem mostov, med katerimi sta najstarejša pokrita. Po njih tramovju je več

slik iz zgodovine mesta. Raz prvi 152 m dolgi most je lep razgled po mestu in jezeru.

Dvorna cerkev, ustanovljena l. 735., je pozneje pogorela in bila l. 1633. zopet sezidana.

Omeniti moram levov spomenik, postavljen v spomin v Parizu padlim Švicarjem l. 1792. (Ubitih je bilo 26 častnikov in okoli 760 vojakov.) Spomenik je 13 m dolg, umirajoč lev sam 5 m visok in 9 m dolg iz žive skale izsekan. Poleti je spomenik do 11 ure zvečer električno razsvetljen.

Tukaj je vhod v takozvani Gletschergarten. Tu vidimo, kaj stvarja in kako pretvarja svet prirodna sila. Tu so najznamenitější ostanki iz ledene dobe, ko so prihajali od Sv. Gottharda ledeniki in se raztezali čez jezero. L. 1872. so po naključju odkrili ta prostor.

Takoj pri vходу vidimo ledenikove obruske, 32 velikih kotlov, do 8 m širokih in 9 m globokih. Kako so ti nastali, nam predstavlja umetno napravljen ledeniški mlin.

V jami nas obdaja prav mrzel zrak. Takoj pri vходу smo hoteli zbežati — zakaj nekako mrmranje nas je prestrašilo in obenem smo videli nekaj velikega plavati